

הקירקס. בדרך החיבורים המיוחדת לו, שאותה מכירות נעזרות ונשים רבות בתל-אביב, החל קובה לנסות לכבוש את הלהטור טניס. הוא שלח לה זרייפרחים ענקיים, הזמין אותה לארוחות-ערב מפוארות וקנה לה מתנות יקרות. אולם הלהטוטנייה לא נכנעה לו בקלות.

קובה החליט להביס אותה בדרך מקורית ויקרה. הוא רכש את הצגות הקירקס, והוריד את הקירקס כולו לבאר-שבע. באר-שבע היתה באותה תקופה עיירה נידחת, שבה אפשר היה למכור לכל היותר חמישה כרטיסים למופע של קירקס. לקובה לא היה איכפת. הוא היה יושב באולם הגדול והריק, כצופה יחידי בהצגה שנערכה לכבודו ור-שעתה לו בממון רב. מחיאות-כפיים היה מעניק רק להטוטנייה, שבה החליט כי הוא מאוהב. לבסוף היא נכנעה לו.

אולם באר-שבע נעשתה קטנה על קובה, והוא החליט לכבוש את העיר הגדולה תל-אביב. תחילה עבד כבארמן במועדוני-לילה שונים, עד שהקים את מועדון-הלילה האמיתי היחידי שהיה לתל-אביב אי פעם, מועדון צברה ברחוב הירקון, ליד השגריר רות האמריקאית.

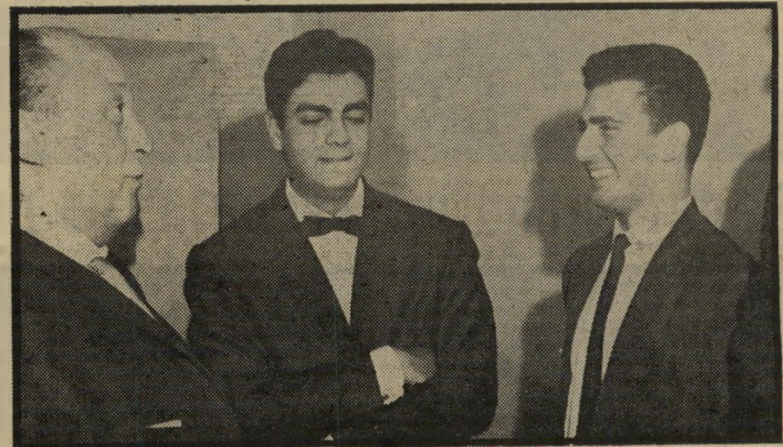
לצברה הביא קובה את מיטב אמני העולם. הזמרת הצרפתיה ז'וסלין ז'וסיה, שהיתה אז במלוא זוהרה; הלן שפריר, כאשר שרייה היו בראש מיצעדה-הפיוזונים; אדי קאלברט, כאשר לא היה לו עדיין

לבעליו את כל הציוד והריהוט הקירקס. מייד אחר-כך הוא פתח את מועדון צברה השני שלו, ברחוב הירקון בתל-אביב. היה זה מועדון קלאסי של כיכר הרבט סמואל, עם מארחות, אנשי או"ם ועולם-תחתון. אולם למרות שקובה הכיר היטב סיגנון זה של חייה-הלילה, צברה השנייה לא היתה די טובה ודי מפוארת בשבילו.

הוא גילה כי אטום בר, אחד המועדונים בתל-אביב, בקרן הרחוב ברייהודה ו'בו' טינסקי, פנוי להשכרה. קובה שכר אותו, השקיע עשרות אלפי לירות באדריכלות פנים ופתח את אחת המיסעדות הטובות שהיו אי פעם בתל-אביב: מייין חאמעט עסטן. "האוכל של אמא" מיסעדה יהודית בעלת גוון קולינארי צרפתי.

היתה זו הצלחה גדולה של קובה ושל ריימונד, צעירה ממוצא מרוקאי שעימה התחתן לפני 13 שנה, ושתייה צעירה ממנו בתצרייבל שנים. אולם מסי-ההכנסה המשיך ללחוץ על קובה לשלם את חובו, וריב עם בעלה-הבית שבו שכנה המיסעדה הביאו לסגור אותה.

כל אותה עת הוא המשיך לעסוק באמרי-גנות. הוא אהב את המתח שמיקצוע זה טומן בחובו: האם ההצגה תצליח? האם המופע ימשוך קהל? האם הקהל יקנה כרטיסים? או הביא מאנגליה הקת רוק, ששיגעה את בני-התישחות של תל-אביב, באחת ממנוציאיה-השבתות, כאשר אולם קול-נוע חן בתל-אביב היה מלא עד אפס מקום,

קובה עם אנריקו מאסיאס ורון סייג ירושה במצעות ביטוח

המוכרת שלו. "אין לי סכום כזה עלי, אבל אני אביא אותו תוך 24 שעות". השופט לא הסכים לתת לקובה את הד ארכה, ושלה אותו למעצרי עד שישלם את הכסף. גם את הדרך למעשיהו עשה קובה בסיגנון האופייני לו. הוא לא נסע בזינואה המישרתית המפורסמת, אלא במגנית ב' לוויית שוטראישי. הוא עבר דרך ביתו, כדי לומר לריימונד לגייס את הכסף, ור-המשיך למעשיהו.

גם את 24 השעות אותן בילה בכלא, עד שריימונד הביאה את 10,000 הלירות, הפך קובה לאגדה. הוא ישב במשרדו של מנהל בית-הסוהר וחילק הוראות לסוהרים, כשהגיעה לריימונד לשערי הכלא. הוא גר-המה לשמוע את קולו של בעלה שואג מר-פנים: "תפתחו לה את השער", ונדהמה עוד יותר כאשר השער באמת נפתח.

קובה הקפיד לשלם את החובות שנתרו לו בשיקבות ההצגה הגדולה והיקרה שבי-חוכה חי, גם כאשר היה נתון בקשיים כספיים. הצטבר לו חוב גדול באחד מ מישרדיה-הפירסום הקטנים בעיר, פירסום אר'ו. הוא הגיע להסדר עם מנהל ה-חברה, רון סייג, שלפיו הסכים לעשות ביטוח חיים על שמו של קובה, כשסייג יהיה מקבל הכסף במיקרה שקובה ימות. בשנת 1965 ערך סייג את ביטוח-החיים, על סך 30,000 לירות. כיום שווה הפוליסה כמה מאות אלפי לירות. סייג יהיה הנהנה היחידי ממותו של קובה.

לקובה היו שתי אהבות גדולות בחייו מלבד אשתו ריימונד: האכילה והנשים. הוא אהב וידע לאכול. הוא היה מסוגל לשבת שעות ארוכות ליד שולחן במיסעדה מפוארת, להפתיע את המלצרים והטבחיים בבקאותו הרבה. הן במזון והן בגינוני-השולחן. את הנשים הוא אהב, כמו מזוות. הוא לא יכול היה לראות אשה יפה מבלי לחבק אותה חיבוק דובי גדול, מספרת אשתו ריימונד.

כשסגר את מייין חאמעט עסטן פתח קובה מיסעדה-מועדון נוספת, בשכונת ל-צברה הוותיקה שלו, במקום שהיה פעם מועדון אחר מפורסם, יואל'ס. קובה קרא למקום רספוט'ו, והעניק לו בכסף רב, איוורה ואוכל רוסיים. הוודקה נשפכה כי מים, והתחרתה רק בבורשט מעשה-בית. הריקדנים קדו קאז'אצוק, והתיזמורת ניגנה את השירים הישנים הטובים, שכבר מזמן שכחו בעצם רוסיים.

כולס אהבו את קובה

ורם גם שם לא הלך לו. שוב היו התוכניות יקרות מדי, האוכל משוכח מדי והקהל מועט מדי. נדמה היה שקובה יוותר, ויתחיל לעסוק בעסקים בטוחים יותר. הוא פתח את המועדון קוטיקט ליד מלון אסצ'לס'ור, ברחוב הירקון, והחל לשקשקש עצמו בעזרת שתיינים אנשי או"ם, מארחות והקהל הרגיל של רחוב הירקון. אולם הוא לא זנח את תלומותיו. מחזאי צעיר שלא הצליח למכור את המחזות שלו לאף ארגון רציני, הצליח לשכנע אותו להפיק מחזה מקורי בשם מסג'ים. קובה היה בטוח שהמחזה הקלי יצליח, בעיקר מפני שבאותה תקופה היו העיתונאים מלאים בסיפורים על מכונניה-השולשי של תל-אביב, הוא לקח את השחקנית הצעירה והיפה מונה זילברשטיין לככב בהצגה. והשקיע בה את מיטב רווחיו מקוטיקט. ההצגה על-תה על קרשי הבמה בדיוק חמש פעמים. שבוע לפני שנפטר, לקח קובה בתחב-לב. הוא הובהל לבית-החולים איכילוב, והוכנס לחדר הטיפול המרפך. למחרת הרגיש טוב יותר, קם והסתלק מבית-החולים מבלי להודיע לרופאים ולאחיות. בערב הוא חש ברע. כדי שלא להבהיל את ריימונד מונד לקח מרגנית, וחזר לבית-החולים. דקות אחדות אחרי שנכנס לבית החולים איבד את הכרתו ומשך שבוע שלם. עד ליום הרביעי האחרון, עת נפטר. היה נטול-הכרה.

עם פטירתו, מת המלך של חייה-הלילה של תל-אביב זמן רב אחרי שהיי הלילה של העיר הגדולה גוועו מול עיניו. קובה אהב את החיים הנוצצים, את ריחות העשן והי-אלכוהול, את התליבושות הססגוניות של האמנים, את הזמרים, השחקנים, הנגנים, החשפניות והקוסטנילים. גם הם אהבו אותו. ביתה של ריימונד מלא מהם משעות בוקר מוקדמות ועד שעות לילה מאוחרות. הם אכלים בוכים, אינם מתאבלים, לפחות לא כלפי חוץ. הם נוהגים כפי שהם יודעים שקובה היה רוצה שיהגו.

האגדה של מעשיהו

וונברג הנרגז החל צועק על קובה, "אתה לא אבא שלי ואל תצעק עלי", השיב לו קובה בצעקות, כשהמשיך לוונברג לצעוק עליו, אמר קובה: "טוב, תגיד לי כמה זה עולה לי ונגמור עם העניין. לונג ברג הטיל עליו קנס גבוה של 10,000 לירות, אך קובה קיבל זאת בשלוות-הנפש

התבונה הצרופה. האיש סופרים אנושיים יותר, מעודנים יותר, מישר הסופרים הגר-מינים? האם היה אי פעם אדם הומאני מולפגאנג פון-גתה, רגיש מלודוויג ואן-בטהובן, רצינולי מעימואל קאנט? שם, באדמת גרמניה, לא יכלו לצמוח מושגים אפלים כמו "גאוה" ו"כבוד". חל-את התרבות של המיוזרה. לכן לא היו הר-גרמנים מסוגלים לבצע מעשי-זוועה דוגמת תל-אל-עזר. לא יתואר כלל שגרמנים יפי-גיוז אוכלוסיה אורחית, או שיתנקמו בנשים ובילדים, כמו פיראיה-האדם הערבים.

עם הגרמנים אפשר לחיות בשלום. אצי-לם, מילה היא מילה. בקריכתם היינו בע-בר, ונהיה בעתיד, בטוחים מפני הזוועות הצפויות לנו מן הערבים.

אין ספק, זהו הפיתרון: לגזור את ארצנו ממפת המרחב המקולד הזה, ולהעבירה אל גרמניה.

ש כאן בעייה קטנה, שאינו יודע איך להתחמק ממנה.

ברוכי-יניבואתו הנרגשים נעמיה בעייה קטנה זו מעיניו של יזהר סמילנסקי, ואין בכך פלא — כאשר נפש גדולה מרחפת על הארץ ורואה את גורלות העמים ממעוף הציפור, אין היא יכולה לראות בעיות קטנות כאלה.

וזו הבעייה: למעלה ממחצית היהודים בישראל גילו — הם אבותיהם — כי מעגל התרבות הערבית. מושגים כמו "גא-וה" ו"כבוד" חשובים להם מאד-מאד. יהודי בן-עיראק או בן-מארוקו מגן על כבודו בשציניקתו, כאשר עמיתו בן-פולין או בן-הונגריה נשאר אדיש. אם יגיד יזהר סמילנסקי לבן-אלג'יר או לבן-חלב — שניהם יהודים טובים! — שהכבוד שלהם חשוב כקליפת השום, ושהגאוה האישית או הלאומית שלהם היא שריד של תרבות ברברית, "התרבות של המיוזרה", הם יענו לך בכמה מילים עסיסיות.

כאשר מדבר יזהר על "המיוזרה", הוא מתכוון גם אליהם. מה לעשות? האם אלה ירגישו בנוח כי מולדת החדשה, איישם על גבול גרמניה? חוששני שלא. חוששני שיהר סמילנסקי גם לא חשב כך. בסתר ליבו, בחושבו על העם הנוכחי, ההומאני, הרצינולי, הגינוני-העדין, המתעב את עריצות הכבוד והגאוה, הוא חשב על העם האשכנזי, על מיוזרה-אירופה, על המולדת הטובה שבין פינסק לפולוסק, שלא היו בה ערבים, שלא נאל-צה להאזין לצלילים צורמי-אוזן בשפה גרונית, ולא לפחד מפני התרבות הורה כל-כך, הבלתי-מוכנת כל-כך, המפחידה כל-כך בשל זרותה, שבה נתקלו יוצאי מיוזרה-אירופה בבואם ארצה.

אמרנו של יזהר סמילנסקי יכול היה להיכתב, בלא שינוי, בידי אורי צבי גרינברג. לולא הסיגנון המלשש, יכול היה להיכתב גם בידי גאולה כהן, או בידי אחד מן הציניקאים של גוש אמונים, שהם כלייך רצינוליים, בניגוד לערבים.

אני זוכר מאמר דומה מאד, שנכתב לפני 25 שנים, בידי ד"ר עוריאל קרליבר, רק ארם אחד בווריא דא יבדל היה לכתוב אותו, אדם שנודע ככינויו, "הוואגה מופת".

מאחרי ש-עטע זה, המעיד על בעליה, חי וכתב משה סמילנסקי, אביו של יזהר, אדם שאהב את הערבים, את ההוי הערבית, את התרבות הערבית, ושהיה אחד מאבות רעיון השלום היהודי-ערבי.

איך גדל בן כזה לאב כזה? איך צמחה המיסטיקה הפסודו-רבנאית, המתעקשת לר-אות עצמה ככלילת ההיגיון הצרופ, על מורשתו של הוואגה מוסה?

אולי אין מאמרו של יזהר אדא מרד באכיון התפרצות מאוחרת של תסכךר אריופוס?

ולסיכומו של עניין: מילחמת לבנון היא מילחמה נוראה, אחת מגי רבות בהיסטוריה האנושית. ההזוועות של תל-אל-עזר אינן שונות במאומה מזוועות דירי-אסין וכפרי-קאסם, לידיציה וגרניקה, והן כאין-וכאפס לעומת זוועות אושוויץ.

התרבות הערבית שונה מן התרבות הי-מערבית — גם לטובה וגם לרעה, ורק אדם יהיר מאד או נבער מאד יעז להרוץ דינה של תרבות במישפט אחד.

מאמרו של יזהר אינו מעיד דבר על נפש התרבות הערבית, אבך הוא מעיד הרבה על נפשו של יזי-הר סמילנסקי עצמו.